

Onder Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

Wat mag j uw
geloof kosten?

THEMA: DE VERVOLGDE KERK

06 **STRIJDEN EN LIJDEN** LEREN VAN VERVOLGING > 10 **NEDERLAND** OOK BIJ U OM DE HOEK ZIJN CHRISTENEN SOMS BANG > 14 **IMPRESSIES** NIET BETER DAN EEN MOSLIMTERRORIST > 24 **ONTMOETING** JAMES MACMILLAN

06 **OPINIE**

Het lichaam van de Heer strijdt en lijdt

Christenen in het Westen hebben een gestileerd beeld van het lijden, schrijft Luite-Harm Kooij. Pas als je in aanraking komt met vervolgte christenen, ontdek je hoe rauw het navolgen van Jezus kan zijn. Geen mooie ervaring, wel leerzaam en verrijkend.

10 **REPORTAGE**

Ook bij u om de hoek zijn christenen soms bang

Om veiligheidsredenen is dit artikel niet opgenomen in de pdf van dit nummer.

14 **INTERVIEW**

'De dominee maakt er wel wijn van'

Ron van der Spoel is een man van vele rollen: hij is PKN-predikant en was pionier en later voorganger van de Kruispuntgemeente in Amersfoort (CGK/NGK/PKN). Ook was hij een periode gemeenteraadslid voor de CU. En hij is oprichter van de prekcursus Passie voor Preken. Van daaruit werkt hij voor Open Doors en traint hij voorgangers in landen waar christenen vervolgd worden. *OnderWeg* praat met hem over vervolging daar en hier.

4 PRAKTIJKLOKAAL

Smartphones gebruiken als liedboek

Toen in de GKv Zoetermeer de beamer het begaf, kregen de kerkgangers de tijd om hun smartphone tevoorschijn te halen en konden ze daarop de te zingen liederen opzoeken. Ook in deze Praktijklokaal: de preeklezers van de GKv Enschede-Zuid kregen een training van Paulien Vervoorn, die hen aanmoedigde de te lezen preek aan te vullen met eigen voorbeelden.

30 ONTMOETING

'Ik ontdekte de vrijheid van spelen voor Jezus'

Een bassist is nooit de ster, maar staat altijd in dienst van een groter geheel. Sela-bassist James MacMillan past helemaal in dit plaatje, al wilde de in Amerika geboren muzikant vóór zijn bekering rijk en beroemd worden in de rock-'n-rollwereld. Hij was een begenadigd bassist, maar aanbiddingsmuziek spelen in een kerk bleek andere koek: 'Het ging opeens niet meer over mij. Ik was mijn houvast kwijt, ik moest opnieuw leren spelen.'

20 EYEOPENER

Jezus, het geschenk van de waarheid

De waarheid bevindt zich in zwaar weer. Denk aan het vele *fake news* dat belangengroepen – politieke leiders en zelfs christenen niet uitgezonderd – ongeneemd verspreiden. We kunnen er daarom beducht voor zijn om voor ons geloof nog het woord 'waarheid' te gebruiken. Durven we nog te geloven dat er waarheid is?

34 JEUGDWERK

Ieder mens ervaart de adem van God

'Spiritualiteit' is misschien een woord waar je wat kriebels van krijgt. Het klinkt wat vaag, wat zweverig. Sommigen plaatsen spiritualiteit tegenover het christelijk geloof. Martine Versteeg laat zien dat menselijke spiritualiteit – van gelovigen én niet-gelovigen – het ervaren van Gods werkelijkheid is.

Verhuizen

Nog even en wij gaan verhuizen naar een pastorie, na maanden van tijdelijke huur. We zijn druk met het uitzoeken van verfkleuren, gordijnen en eetkamerstoelen. Met iedere investering in het huis raak je er meer aan verbonden. We gaan ervan uit dat we hier langere tijd kunnen wonen en daar richt je het voor in. Het komt niet in je op dat je misschien binnenkort moet vluchten en alles moet achterlaten.

Werkend aan deze *OnderWeg* realiseerde ik me hoe groot het contrast is. Terwijl ik sta te schuren en sausen, verhuizen collega's van mij in Pakistan om de paar maanden, omdat ze hun leven niet zeker zijn, en rijdt één van hen rond met een helm met verduisterd vizier om niet herkend te worden. Terwijl ik in de IKEA loop, zijn christenen vanwege hun geloof op de vlucht. En komen ze hier in Nederland, dan is er een kans dat ze worden geminacht en geïntimideerd door islamitische volksgenoten, die hen beschouwen als afvalligen. Bij een gevluchte broer in Christus zag ik zelf van dichtbij de zorgen over zijn familie in zijn thuisland. Alles wat hij hier doet, kan gevolgen hebben voor zijn familie daar. Dus is hij alert op wat hij laat zien van zichzelf, ook op sociale media. Echte vrijheid kent hij niet.

'Allen die vroom en in eenheid met Christus Jezus willen leven, zullen worden vervolgd', schrijft Paulus aan Timoteüs. Maar in Nederland kunnen de meeste christenen zich nestelen in hun huis en in vrijheid rondlopen. Is dat iets om God voor te danken? Of is het een symptoom van lauwheid? Ik denk beide: als wij leren mee te lijden met anderen die wél vervolgd worden, openen we makkelijker onze huizen en portemonnees om anderen te helpen. Niets is van mijzelf, alles is van mijn Heer. Alles wat ik krijg, mag ik inzetten voor zijn lichaam. Dus bid ik twee dingen. Of Hij wil geven dat ik vroom en in eenheid met Hem mag leven, onder alle omstandigheden. En of Hij wil laten zien wat ik kan betekenen voor mijn broers en zussen die wél te maken hebben met vervolging.

Maak ik me er zo gemakkelijk vanaf? Daar ga ik al klussend nog eens over nadenken.

Peter Hommes,
redacteur *OnderWeg*

24 IMPRESSIES

Wat doen ontmoetingen met vervolgte christenen met je?

Praten over medebroers en -zussen die te maken hebben met achterstelling en vervolging is nog wat anders dan hen van hart tot hart ontmoeten. Zodra je in hun land bent, met hen spreekt en ziet in welke omstandigheden zij leven, verandert je kijk op heel veel dingen. Twee christenen die dit recent meemaakten vertellen over wat hun reis met hen gedaan heeft en welke impact die nog steeds heeft.

28 OPINIE

Vluchten vanwege je geloof

Wat doe je als je door mensen uit je eigen dorp buitengesloten wordt, alleen omdat je christen bent? Of erger nog, als je bezittingen worden afgenomen en je leven in gevaar is? Velen vluchten naar het Westen. Met als gevolg dat bijvoorbeeld de kerk in het Midden-Oosten leegloopt. Maar wie wil zijn kinderen niet in vrijheid laten opgroeien?

EN VERDER:

12 Redactioneel Esther de Hek

17 Nieuws

17 Colofon

18 Stimulans

19 Column Roel Venderbos

33 Column Dick Westerkamp

Stockbeelden: Arrangements-Photography/iStock (pagina 1); rdegrie/Lightstock (pagina 4); Prixel Creative/Lightstock (pagina 5 boven); itsajoop/iStock (pagina 5); Joel Carillet/iStock (pagina 7); Mordolff/iStock (pagina 8); kathleenmadeline/Lightstock (pagina 20); RobertHoetink (pagina 29); PollyRose/iStock (pagina 35).

Je eigen foto op het kerkblad

In de Maranathakerk (NGK) in Barendrecht krijgen gemeenteleden de kans om de visuele kant van het kerkblad te versterken. Dat kerkblad heeft net een nieuwe naam gekregen: het was eerst *Tot Dienstbetoon* en het heet nu *Maranatha Magazine*. Tegelijk krijgt het blad een nieuwe uitstraling. Gemeenteleden mogen foto's aanleveren voor de cover, zodat daar ook iets van de veelkleurigheid van de gemeente zichtbaar wordt. Het hoeven geen foto's in strikte zin te zijn: ook beelden van

een kindertekening of van een creatief werkstuk zijn welkom. Ze moeten iets te maken hebben met de gemeente en bijvoorbeeld een element van de visie van de gemeente laten uitkomen. *Maranatha Magazine* verwoordt deze visie als volgt: 'We willen verbonden zijn rond de kern van het evangelie en daar zo veel mogelijk mensen bij betrekken.' Bij de foto kan de inzender een korte toelichting van ongeveer honderd woorden plaatsen. Op de omslag van het eerste nummer staat

een foto van Marco Nedermeijer van de vuurtoren van Texel. Hij noemt een vuurtoren een teken van hoop en toekomstperspectief en dat aspect zit ook in de naam Maranatha (zie 1 Korintiërs 16:22).

Smartphones gebruiken als liedboek

Wat doe je als gemeente als de beamer het onverhoopt laat afweten tijdens een kerkdienst? Misschien ligt er nog ergens een stapel kerk- of liedboeken. Die boden uitkomst toen in de gemeente van Maastricht enkele jaren geleden de gebruikte computer tijdens de kerkdienst begon te updaten. Ook in de GKv Zoetermeer deed zich dat probleem voor, maar daar werd het op een andere manier opgelost. Kerkgangers kregen de tijd om hun smartphone tevoorschijn te halen en konden

daarop de te zingen liederen opzoeken. Het gaf aanleiding tot de volgende bespiegeling in de nieuwsbrief van de gemeente: 'Smartphones in de dienst. *Not done*, toch? Dat ene uurtje: niet gericht op dat apparaat en daarmee, vooral via de sociale media, op jezelf. Dat ene uurtje: rust, gericht op God en elkaar, om gevoed te worden, om te geven. Ja, laat die kerk in dat opzicht maar anders zijn. Een contrasterende gemeenschap.' Maar toch was het goed dat mensen hun mobieltje bij zich hadden, was de conclusie.

Kerkdienst in je moerstaal

Grace church, een internationale en interculturele kerkgemeenschap in Amersfoort, houdt uiteraard diensten in het Engels en soms in andere talen. In Fryslân zijn er regelmatig erediensten in het Fries. En in de provincie Groningen kun je 'Grunneger dainsten' verwachten. Onder meer de GKv Leek houdt zich daarmee bezig. Samen met andere kerken beleggen ze diensten in het Gronings. Zo wordt op 16 september

in samenwerking met de Protestantse Gemeente Leek-Oldebert een dienst belegd in de Hoeksteenerkerk (PKN) met als het thema 'Goud oppazen en gain ruzie moaken'. Ds T.J. Oldenhuis (PKN) komt daarvoor uit Coevorden naar Leek. In de GKv Leek zelf is het inmiddels ook een traditie geworden: op 2 december is er voor de vijfde keer een dienst voor wie graag in zijn of haar moerstaal wil luisteren en zingen. Joop de Goede van de organiserende

commissie: 'Ik wil graag een beroep doen op ouders om hun "jeugd" mee te nemen: niet alleen om het "stichtelijk woord", maar ook om in hen het Gronings aan te wakkeren. Zou het niet een verarming van onze cultuur zijn als dat zou verdwijnen?' Leek is niet de enige plaats waar dit gebeurt: ook de GKv Enumatil organiseert diensten in het Gronings.

Ouderen bidden voor jongeren

De commissie Jeugd van de GKv Leerdam praatte vlak voor de zomervakantie de gemeente per brief bij over wat er allemaal voor de jongeren is gedaan. Een punt van dankbaarheid daarbij was dat het buddysysteem aanslaat en er een steeds hechtere band ontstaat tussen ouderen en jongeren. Voor de zomervakantie, de periode waarin de normale bezigheden vaak een tijd stil liggen, kreeg de commissie Jeugd een tip vanuit de gemeente: 'Vraag een aantal oudere gemeen-

tedelen om tijdens deze vakantieperiode specifiek voor een jongere te bidden. Want de activiteiten mogen dan op een lager pitje staan, ons gebed kan altijd doorgaan.' Vervolgens kregen de oudere gemeenteleden bij de bijpraatbrief een kaart met daarop de naam van een jongere en de vraag om in de vakantieperiode regelmatig voor deze jongere te bidden (naar Psalm 121) en ergens in de vakantieperiode de kaart (voorzien van bijvoorbeeld een bemoedigende tekst) aan deze jongere te sturen.

Training voor preeklezers

Bij goed preeklezen komt meer kijken dan een preek van internet plukken (of uit een prekenbundel kopiëren) en voorlezen. Daarom liet de GKv Enschede-Zuid de preeklezers oefenen. Ze volgden een training van Paulien Vervoorn (www.geloofwaardigspreeken.nl). Zij stimuleert preeklezers om de preek aan te vullen met eigen voorbeelden: 'Hierdoor

vergeet je als luisteraar bijna dat de preek "gelezen" wordt.' Ze vraagt op Facebook of dat vaker gebeurt. Jawel, dat gebeurt. Zo las Izaäk van Apeldoorn, preeklezer en kerkelijk werker in de GKv Haulerwijk, een preek van ds. Van 't Zand (CGKv Sneek). Dat was echter niet meer dan een preek-schets. Van Apeldoorn werkte dus de daarin geschetste lijn zelf verder uit. En

ds. Gert Hutten (GKv Arnhem) gaat er zelfs van uit dat wie één van zijn preken leest, daar zelf mee aan het werk gaat: 'Je hebt afbakbroden en je zou mijn preken dus ook afbakpreken kunnen noemen. Je moet ze zelf afbakken en afmaken. Dat lijkt me juist goed, want zo wordt de preek ook echt iets van jezelf' (zie zoverandertgodjou.com/preken).

En verder

• De GKv-classis Noord-Brabant/Limburg zet de aangesloten kerken aan het denken over de samenwerking binnen de classis: 'Waar kan er meer door kerken worden samengewerkt en hoe zou de toekomst van onze classis er uit kunnen/moeten zien?' Op de achtergrond van die vraag staat onder meer de krimp die de kerken in Zeeland ervaren. Het Praktijkcentrum voor de kerken is

bij deze bezinning betrokken.

• De Ontmoeting (NGK Voorthuizen/Barneveld) organiseerde op haar startzondag een psalmenpraise onder het thema 'Kom en zie de werken van God'. De band van de Tituskapel (GKv) in Amsterdam werkte hieraan mee. Bezoekers die een bijzonder verhaal bij een psalm hadden, konden dat delen, na overleg met ds. Reinier Drop.

Leren van de vervolgte kerk

Het lichaam van de Heer strijdt en lijdt

Christenen in het Westen hebben een gestileerd beeld van het lijden, schrijft Luite-Harm Kooij. Pas als je in aanraking komt met vervolgte christenen, ontdek je hoe rauw het navolgen van Jezus kan zijn. Geen mooie ervaring, wel leerzaam en verrijkend.

tekst **Luite-Harm Kooij**

Wie een wandeling buiten het centrum van Rome maakt en de Via Appia Antica als uitgangspunt neemt, komt vanzelf langs de catacomben van San Callisto en San Sebastiano. Als je één van deze catacomben bezoekt, stap je vanuit het daglicht in een kunstmatig grottenstelsel. Bij elke stap op de trap naar beneden krijg je het idee honderd jaar terug in de tijd te gaan. Beneden is het koel en schemerig, er hangt een bedompte lucht. Om je heen zijn in lange rijen tientallen nissen uitgehakt.

Onder Rome ligt een heel stelsel aan gangen, waar eeuwenlang mensen begraven werden. Een deel van hen is door vervolging gestorven. De eenvoud en de rust van de crypten in de catacomben maakten bij mijn eerste kennismaking als tiener grote indruk. Tegelijkertijd kwam de vraag boven: Wat zou ik in die tijd gedaan hebben? Zou ik mijn geloof onder

vervolging belijden? Zou ik martelaar durven zijn?

Redeloze haat

Getuigen van Jezus Christus, zelfs tot in de dood, is volgens het woord van de Heer zelf geen uitzondering. Hij bereidt zijn leerlingen voor op verdrukking, vervolging, verbanning en andere moeiten, omwille van zijn naam. Vanaf het begin trok het christelijk geloof vooral naar het oosten, tot aan China toe. De overlevering wil dat de kerken daar door de apostel Thomas gesticht zijn (zie *De Thomaschristenen van India* van J. van Slageren). De meeste van deze kerken hebben nooit de bevoorrechte positie genoten van de kerken in West-Europa. Toen ik enkele jaren geleden na de aanslag op de Sint Marcuskathedraal met christenen in Alexandrië sprak, ontdekte ik hoezeer verdrukking en vervolging het

DNA van de christenen daar beïnvloed heeft.

Afgelopen voorjaar kreeg ik via Stichting de Ondergrondse Kerk (SDOK) de gelegenheid om als voorganger naar de islamitische republiek Pakistan te reizen en broers en zussen te ontmoeten in Lahore en omstreken. Lahore is een stad met meer dan tien miljoen inwoners, waaronder een paar procent christenen. Die worden gediscrimineerd, bedreigd en soms vermoord. We spraken met voorgangers die hun leven niet zeker zijn en soms om de zoveel maanden moeten verhuizen, omdat ze met de dood bedreigd worden. Ik ging op zondagochtend voor. In de straat van de kerk, bij de poort en in de kerk zelf: overal was bewaking. Niet voor niets. Op dezelfde dag werd verderop een eredienst verstoord door een inval van een meute fundamentalistische moslims en belandde een heel aantal

Een kerkdienst in het Iraakse Erbil. De meeste leden zijn een paar jaar geleden uit een ander deel van Irak gevlucht vanwege het IS-offensief.

kerkgangers in het ziekenhuis.

In Pakistan ligt de redeloze haat tegenover Jezus Christus en zijn leerlingen op straat. We bezochten een kerk waar een bomaanslag tientallen levens gekost had. We spraken met nabestaanden van een jong echtpaar dat levend verbrand was in een steenoven, en zagen de plek waar dit gebeurd was. We ontmoetten geloofsgenoten die als slaaf worden afgebeeld in steenfabrieken, totdat ze volkomen versleten zullen sterven. Niet alleen zij, maar ook hun kinderen zullen in schuldslavernij sterven. 'Tenzij de Heer komt', voegden ze er vaak hoopvol aan toe. De wederkomst, daar verlangden ze naar!

Huid en haar

Het was geen vrolijke reis. Wel verdiepend. Van kinds af aan opgegroeid met het geloof meende ik het leven en het lijdensverhaal van de Heer te kennen. Maar hoe ernstig dit lijdensverhaal ook verteld wordt, en door mij met ernst doorgegeven wordt, het blijft een naverteld verhaal. De rauwe werkelijkheid van vervolging, oneerlijke processen, discriminatie en buitensporig geweld heb ik nooit aan den lijve ondervonden. Het lijdensverhaal wordt in de West-Europese kerk in zekere zin gestileerd weergegeven. Neem de populaire *Matthäus-Passion* van J.S. Bach: het volgt de tekst van het evangelie op de voet,

maar is het niet veel te gestileerd in prachtige muziek? We proberen ons een beeld te vormen van het lijden, maar doen dat als gelovigen in een rechtsstaat met eeuwen van godsdienstvrijheid.

De vier evangeliën beschrijven gebeurtenissen die voor de ooggetuigen traumatisch waren. Valse aanklachten, grof geweld, scheldpartijen, meutes woedende mensen en een wegstrijkende overheid. Gevolgd door de marteldood van een volmaakt onschuldige en de ontredde en de wanhoop van zijn leerlingen.

Als Jezus opstaat uit de dood, zijn er binnen de kortste keren leerlingen van

>>

Het christelijk geloof geeft geen garantie voor groei en bloei. Stranden en sterven in vervolging kan ook.

Hem die in zijn spoor lijden en sterven. Ze delen in het onrecht dat Hem werd aangedaan. Dat is getuigen van Jezus, met huid en haar. De leerlingen krijgen door de opstanding wonderbaarlijke nieuwe kracht in een uitzichtloze situatie. Die kracht wordt niet vormgegeven in allerlei uitingen van zelfontplooiing, wat soms bij westerse christenen de toepassing van Pasen en Pinksteren is. Nee, dood en opstanding blijven dicht bij elkaar liggen. Dat is de rode draad. Het is volgens het Nieuwe Testament een eer om te sterven voor de Heer. Om niet alleen in je woorden, maar ook in je daden, ja, zelfs in je sterven te getuigen van Jezus. Om op te staan door de kracht van de opstanding en vervolgens te sterven voor Hem. Als dat gebeurt, ben je een martelaar, een ultieme getuige, en ontvang je de martelaarskroon (Openbaring 20:4).

Zuiver brood

Handelingen 5 vertelt hoe de apostelen met de dood bedreigd en gezeseld worden en zich verheugen 'dat ze waardig bevonden waren deze vernedering te ondergaan, omwille van de naam van Jezus'. En Paulus schrijft dat hij blij is dat hij in zijn lichaam mag 'aanvullen wat er nog aan Christus' lijden ontbreekt, ten behoeve van zijn lichaam, de kerk' (Kolossenzen 1:24). Rond het jaar 100 is Ignatius, bisschop van Antiochië, op weg naar zijn terechtstelling in Rome. Hij schrijft onder meer de gemeente van Rome een brief, waarin hij de gelovigen op het hart drukt om geen pogingen te doen om hem vrij te krijgen. 'Laat mij voer voor de wilde beesten zijn! Graan van God ben ik en wildebeestentanden vermalen mij, zodat ik zuiver brood van Christus mag blijken' (vertaling van Vincent Hunink in *Ignatius van Antiochie. Graan van God*).

Het verhaal van de Heer gaat door op aarde en zijn leerlingen delen in zijn lijden. Ze krijgen daar ook de kracht voor. De duivel is verslagen, maar de leerlingen van Jezus staan midden in de geestelijke strijd.

Zo maakte ik ook in Lahore kennis met het strijdende en lijdende lichaam van de Heer, met de rauwe werkelijkheid, niet gestileerd in mooie muziek of gevat in goedverzorgde theologische lectuur. Neem de blasfemiewetgeving in Pakistan, die iedere christen vogelvrij verklaart die beschuldigd wordt van het beledigen van de profeet of het onheiligen van de Koran. Precies het verhaal van de Heer, die onschuldig ter dood werd gebracht, veroordeeld op valse gronden.

Vlees en bloed

Niet alleen christenen zijn slachtoffer van vervolging in Pakistan. Alle minderheden hebben het er zwaar. Zo gaat het vaak in landen met een zwakke overheid en een grote, ongeschoolde bevolking. Omgaan met verschillen in opvatting en religie is daar een groot probleem. Intolerantie tiert er welig. Zo was het ook al in het Romeinse Rijk ten tijde van de vroege kerk. Maar dat neemt niet weg dat het Nieuwe Testament ons bewustmaakt van een geestelijke strijd onder de oppervlakte van de actualiteit van deze wereld.

Paulus waarschuwt in Efeziërs 6 indringend dat er tot het einde een geloofsstrijd gevoerd moet worden (vers 13). Die

>> Staar je niet blind op corrupte overheden en haatdragende fundamentalisten <<

strijd begint met vurig bidden om kracht en bijstand. Paulus spoort aan om niet te focussen op vlees en bloed: staar je niet blind op zwakke, corrupte overheden en haatdragende fundamentalisten, want achter hen gaan geestelijke machten schuil die alles in het werk stellen om Jezus en zijn koninkrijk af te breken. De vervolgte kerk leert mij dat de geestelijke strijd niet alleen gaat over mijn geloofstwijfel en mijn aanvechting. Het is een strijd op wereldniveau.

Door de strijd van onze broers en zussen in de vervolging leer ik ook opnieuw wat een geheimenis de 'kracht in zwakheid' van onze Heer is. Ik ken collega's die met gevaar voor eigen leven gewoon blijven evangeliseren. Ze gaan stug door en belijden jaar na jaar Christus, werkelijk met vreugde, ook al kost het hun alles. Wat een wonder!

Pelgrimspesalm

Ik wil de vervolgte kerk trouwens niet idealiseren. Denk niet dat onze broers en zussen allemaal radicaal zijn en geen geloofsmoeiten hebben. Christelijke jongeren worden regelmatig moslim. Ook christenen in Pakistan zijn soms ontluis-terend verdeeld. Wat Tertullianus ooit euforisch opschreef in zijn verdediging tegenover heidenen – 'het bloed der martelaren is het zaad van de kerk' – is natuurlijk niet het hele verhaal. Het lichaam van Christus in Pakistan heeft het zwaar en het is niet onmogelijk dat in dit land de kandelaar zal verdwijnen. Het christelijk geloof geeft geen garantie voor groei en bloei. Stranden en sterven in vervolging kan ook. Ook dat perspectief is mij als christen in het vrije Westen niet bekend. In die week in Pakistan kwam een zeer ongemakkelijke vraag in mij omhoog. Durf ik eigenlijk wel deel uit te maken van Jezus' verhaal van zwakheid, vervolging en vernedering? We ontmoeten een christelijke gemeenschap van slaven, meer dan honderd mensen, bij elkaar verzameld in de buitenlucht. Mijn

plaatselijke collega vroeg mij een paar minuten van tevoren om 'even' een preek te houden. Ik viel terug op Psalm 121, de pelgrimspesalm vlak voor binnenkomst in Jeruzalem. Die psalm gaat over de vraag waar onze hulp vandaan komt en stelt dat de goede herder meegaat en dat Hij niet slaapt. Ik realiseerde mij daar dat onze herder op plekken is gekomen waar Hij bepaald niet naar verlangd heeft. En dat Hij ook nu bij zijn schapen is op plekken waar ze niet willen zijn. Plekken waar je bang kunt zijn. Rechte-

>> 'Het bloed der martelaren is het zaad van de kerk' – dat is natuurlijk niet het hele verhaal <<

loos bent. Arm. Plekken waar menselijkerwijs geen enkel perspectief is. Ook op die plekken loopt Jezus mee met zijn schapen. Maar Hij grijpt niet in met macht en geweld. Dat vind ik heel moeilijk.

Haan

Als één lid lijdt, lijden alle leden mee. Het verdriet en het lijden van mijn broers en zussen raakten mij diep. Een lange rij mensen wilde dat ik voor hen bad. Onder hen totaal versleten mensen van 50 en jongeren zonder enig perspectief. Ik leefde mee met deze gediscrimineerde, weerloze en straatarme schapen en droeg hen op aan God en zijn genade. Ik keek een meisje in de ogen dat dezelfde leeftijd en dezelfde ogen had als mijn oudste dochter van 8. Zou ik in haar omstandigheden nog met Psalm 73 kunnen belijden: 'Wie buiten U heb ik in de hemel? Naast U wens ik geen ander op

aarde. Al bezwijkt mijn hart en vergaat mijn lichaam, de rots van mijn bestaan, al wat ik heb, is God, nu en altijd'? Ontroerend was de tekst die een ander jong meisje op de wand van haar hutje, waar ze samen met haar ouders, grootouders, broertjes en zusjes woonde, had getekend: 'Jezus is het licht der wereld.' Wat een getuigenis in een donkere wereld! Maar wat werd mijn perspectief ineens anders in een wereld waar je als christen niet veilig bent, maar wordt achtergesteld. Dat vond ik heel confronterend. We moesten door een poortje lopen om bij een hut te komen waar we wilden bidden voor een verlamd meisje. Op de tuinmuur paradeerde een grote haan. Die haan keek me aan met een schuine kop en een strenge blik. Ik dacht aan Petrus' verloochening, aan zijn verdriet om zijn falen en zijn worsteling om zwak te zijn in het spoor van Jezus. In Johannes 21:18 staat over zijn levenseinde: "'Toen je jong was deed je zelf je gordel om en ging waarheen je wilde, maar wanneer je oud wordt zal een ander je handen grijpen, je gordel omdoen en je brengen waar je niet naartoe wilt.'" Met deze woorden duidde Hij aan hoe Petrus zou sterven tot eer van God.' Nee, het echte verhaal van Petrus' bediening en martelaarschap is niet gestileerd, hoe mooi zijn graf ook is. Gelukkig hield de haan daar op die muur zijn snavel dicht.

Jezus zegt dat Hij alleen de weg, de waarheid en het leven is. Wie uit dat verhaal wil leven en het wil doorgeven, roept reacties op. Wie het wil geloven, moet steeds opnieuw leren hoe verstrekkend deze woorden zijn. De vervolgte kerk ontmoeten was voor mij ook de Heer ontmoeten. Bepaald niet mooi, wel verrijkend.

Luite-Harm Kooi is predikant van de GKv Nieuwleusen. Hij werkt aan een promotie over kerkvader Origenes, waarin ook de Bijbelse lijnen rond vervolging en lijden ter sprake komen.

Oude wijn in nieuwe zakken

N et na mijn vakantie bladerde ik door de brochure *Pionieren vanuit de Protestantse Kerk*. Met pioniersplekken zoeken kerken aansluiting bij mensen voor wie geloof en kerkgang geen vanzelfsprekendheden zijn. Het concept lijkt succesvol: vooral twintigers en dertigers vinden er God.

Een belangrijk kenmerk van een pioniersplek is de 'doorgaande gemeenschap', las ik: 'Pioniersplekken werken aan groei en verdieping van relaties tussen mensen onderling en met God.'

Ik kauwde eens op mijn pen bij het lezen van dit zinnetje en dacht: *what's new*, dit is oude wijn in nieuwe zakken. Gemeenschapszin en meeleven zitten diep ingebakken in het DNA van de kerk en hebben bewezen een wonderbaarlijke kracht te bezitten. Waar gelovigen elkaar ontmoeten, is God namelijk zelf present. En dan kun je zomaar paf staan over het effect.

Ongelukkigerwijs is dit slechts één kant van het verhaal. Want ook op die hippe pioniersplekken weet men echt wel dat handen en voeten geven aan de gedroomwenste doorgaande gemeenschap door de eeuwen heen kwetsbaar is gebleken. Het is weliswaar een wondermooi kroonjuweel van de christelijke gemeenschap, maar ook één dat anno 2018 bedreigd wordt door drukte en onze zucht naar autonomie en efficiëntie. Althans, in mijn eigen leven concurreren die nogal eens met tijd en aandacht geven aan God en mensen.

Toch is het een gouden greep van pioniersplekken om het oeroude christelijke principe van gemeenschapszin tot dagelijkse praktijk te maken. We snakken er namelijk ten diepste allemaal naar, geloof ik. 'Ik mis de Bijbelkring en het daarna een glaasje met elkaar drinken', vertrouwde laatst een met haar gezondheid tobende oudere dame mij toe. Het bleef bij me haken. Mooi is dat: de doorgaande gemeenschap in Gods kerk zit ook in het glaasje wijn met elkaar.

In de zomervakantie ontstond er op de Facebookpagina van *OnderWeg* als uit het niets een 'online rouwplek' bij het verdrietige bericht over het plotselinge overlijden van ds. Sietze Greving. Lezers en niet-lezers toonden in groten getale hun meeleven, treurnis en verbondenheid. Ik volgde het met een zekere verwondering en dacht er weer aan toen ik door de brochure bladerde. Ook onder doorgewinterde gelovigen lijkt het verlangen naar doorgaande gemeenschap springlevend. Ze praktiseren dat zelfs online. Over oude wijn in nieuwe zakken gesproken...

Ron van der Spoel over vervolging van christenen ver weg én dichtbij

‘De dominee maakt er wel wijn van’

Ron van der Spoel is een man van vele rollen: hij is PKN-predikant en was pionier en later voorganger van de Kruispuntgemeente in Amersfoort (CGK/NGK/PKN). Ook was hij een periode gemeenteraadslid voor de CU. En hij is oprichter van de preekcursus Passie voor Preken. Van daaruit werkt hij voor Open Doors en traint hij voorgangers in landen waar christenen vervolgd worden. Voor hen schreef hij de *Pastor's Manual*, een handleiding voor praktische theologie. *OnderWeg* praat met hem over vervolging daar en hier.

tekst **Leendert de Jong**

Op welke manieren heb jij in de afgelopen jaren christenen ontmoet die te maken hebben met vervolging of achterstelling?

‘Op drie manieren, op drie verschillende soorten plekken. In de eerste plaats: ik geef al jaren trainingen aan voorgangers die in de vervolgte kerk actief zijn, bijvoorbeeld in Zuidoost-Azië en in Afrika. Dan gaat het om voorgangers die over hun schouder moeten kijken of iemand hen volgt, die bewaakt moeten worden, die steeds vrezen om opgepakt of aangeklaagd te worden. In de meeste gevallen heb ik het dan over mensen die een moslim- of boedhistische achtergrond hebben en die christen geworden zijn.

In de tweede plaats: ik kom ook veel in België. Daar ontmoet ik protestantse christenen die ermee moeten

leven dat ze een beetje belachelijk gemaakt worden, door medeburgers en door de overheid. Sowieso leven zij in kleine, kwetsbare kerken; je merkt dat ze vaak met enige jaloezie naar Nederland kijken waar nog zo veel christenen wonen.’

België? Er zijn daar inderdaad kleine kerken, maar die kunnen toch redelijk rustig hun werk doen?

‘Waar zij mee te maken hebben – en ook dat valt voor mij onder termen als verdrukking, achterstelling – is het in België breed aanwezige gevoel dat je “niet anders moet zijn dan de rest”; je moet echt niet buiten de lijntjes kleuren. Als je dat wel doet, proef je die achterstelling, dat gevoel van belachelijk gemaakt worden. Daar hebben protestantse christenen mee te maken.

Ron van der Spoel is onder meer oprichter van de preekcursus *Passie voor Preken*. (beeld Kruispuntgemeente)

En in de derde plaats: ik ontmoet steeds vaker jonge mensen in Nederland die het gevoel hebben dat ze aangevallen worden op het feit dat zij christen zijn. Ze maken dit mee tijdens een lunch, een borrel, een bespreking. Dan worden vragen gesteld als: hoe kan het nou dat jij kiest voor trouwen in plaats van samenwonen? Of: hoe kun jij nog tegen euthanasie of tegen abortus zijn, dat kan nu toch niet meer? Ik hoor van hen dat zij zoiets soms echt als een aanval ervaren, omringd als ze zijn door mensen die hun de meest indringende, idiote vragen durven stellen. Zij ervaren op die manier: als je laat zien of horen dat je christen bent, heeft dat gevolgen.'

Ergens las ik: getuigen is helen. Dat wil je als christen doen: helend aanwezig zijn. En dat houd je vol, ook als zoiets jou omstrepen maakt.

'Ja, zo werkt het wel. In die zin is er ook geen of nauwelijks verschil tussen de vervolgte kerk en het leven als christen in een vrij, westers land. Lang niet alle christenen in bijvoorbeeld China of Pakistan worden vervolgd of hebben het moeilijk. Als jij je daar als christen niet uitspreekt, is er vaak geen probleem. Maar dat verandert als je spreekt, als jij in antwoord op een vraag zegt dat je in God

gelooft, als uit je gedrag blijkt dat je anders wilt zijn. Dan word je daar zomaar belachelijk gemaakt, of aangeklaagd, of apart gezet.

>> Als jij je als christen niet uitspreekt, is er vaak geen probleem <<

Iets hiervan proef je ook in Nederland. Als je niks anders doet dan anderen, als jij je mond houdt als gevraagd wordt naar wat je gelooft en je geeft dan een makkelijk antwoord, dan is er weinig aan de hand. Maar als je van God getuigt, kan het zomaar zijn dat je als christen in de hoek gezet wordt.'

Paulus heeft het in Kolossenzen over 'het lijden van Christus aanvullen'. De uitleg daarvan is dat Paulus hiermee doelt op het lijden dat volgelingen van Jezus nu eenmaal ervaren vanwege het geloof. Is het zo dat lijden hoort bij geloven?

>>

'Ja. Deze tekst is daar duidelijk over, net als Jezus zelf. Hij zegt tegen zijn volgelingen dat de wereld hen zal haten. Haat hoeft niet altijd met fysiek geweld gepaard te gaan. Haat kan ook zijn dat je er niet bij hoort, dat jij je in een bepaald gezelschap als christen een vreemde eend in de bijt voelt. Dat mensen hun wenkbrauwen om jou fronsen: die is christen. De vraag is dus, ook voor ons: huil je mee met de wolven in het bos of durf jij je af en toe nét anders te gedragen? Zodat mensen aan je vragen: waarom doe je dit? En dat jij daar dan open over bent: omdat ik in God geloof.'

En dan is de vraag: wat mag het geloof mij kosten?

'Ja. En dan kan het zijn dat jij je apart voelt staan. In 2 Timoteüs schrijft Paulus: "Allen die vroom en in eenheid met Christus willen leven, zullen worden vervolgd." Ik leid hieruit af dat het voor anderen zichtbaar wordt als je echt radicaal voor Jezus kiest, met alle mogelijke gevolgen van dien.'

Moet ik dan streven naar vervolging?

'Ja. Niet in de zin dat je moet streven naar een pak slaag. Je moet mensen niet uitdagen. Dus eigenlijk moet ik het anders zeggen: je moet niet streven naar vervolging, maar naar navolging. En dat kan bij ons betekenen dat je belachelijk gemaakt wordt. Denk daar maar eens aan op al die momenten waarop je met iemand in gesprek bent en je op een gegeven moment (of naderhand) denkt: eigenlijk moet ik nu zeggen (of: eigenlijk had ik moeten zeggen) dat ik Christus wil volgen, dat ik in God geloof. Waarom heb ik dat niet gedaan? Was dat uit angst om belachelijk gemaakt te worden? En zomaar proef je dat het inderdaad zo is, dat je liever niet hebt dat mensen jou mijden.'

>> Je moet niet streven naar vervolging, maar naar navolging <<

Heb jij daar zelf ervaring mee?

'Ja. Ik heb een periode in de stad waarin ik woon in de gemeenteraad gezeten. Eigenlijk werd ik daar – ik zet het met opzet wat zwaar aan – op bepaalde momenten wel belachelijk gemaakt. Een paar voorbeelden. Tijdens borrels kwam het regelmatig voor dat andere gemeenteraadsleden in een groepje waar ik deel van uitmaakte, zeiden:

Ron van der Spoel geeft al jaren trainingen aan voorgangers die in de vervolgd kerk actief zijn, bijvoorbeeld in Afrika.

"Geef mij maar water; de dominee maakt er wel wijn van." Als ik in een plenaire vergadering pleitte voor actie vóór bescherming van het huwelijk en van relaties, dan hoorde je: "Daar heb je de dominee weer." En als ik wat verlaat een overleg binnenstapte, werd er gezegd: "De dominee komt voorbij." Ik moet erbij zeggen dat dit soort dingen alleen of vooral gebeurden in een grote groep; als ik mensen onder vier ogen sprak, was er geen probleem, werd ik geduld, hadden we vaak goede gesprekken.'

Welke tip heb jij vanuit jouw dubbele ervaring, met christenen daar en als christen hier?

'Ik probeer mijzelf altijd voor te houden: laat ik niet in mijn schulp kruipen. We hebben als christenen iets te brengen. Dus, kom op, laten we gáán. Ik leid deze benadering ook af uit een Bijbelgedeelte als Jeremia 29, waar de ballingen worden opgeroepen om huizen te bouwen, om zich in te zetten voor de bloei van de stad en om voor de stad te bidden. Omdat de bloei van de stad – een stad in een vreemd land, waar zij als ballingen woonden – ook hun bloei is. Ik heb iets daarvan teruggezien bij christenen in Bangladesh. Ze wonen ergens in de bush, in kleine gemeenschappen. En daar zijn ze gewoon bezig, ze zijn er, ze zijn goed voor anderen. En of er meer mogelijk is, dat wachten ze wel af. Dus in enkele zinnen: Zorg dat je er bent. Let erop dat je goed doet. En stá er, ook met wat je zegt, op de momenten dat het er echt op aankomt.'

Leendert de Jong is hoofdredacteur van *OnderWeg*.

LITINDO van GKv naar Australische kerken

De GKv-gemeenten in de classis Groningen dragen na ruim 25 jaar LITINDO (literatuurverspreiding in Indonesië) over aan de Free Reformed Churches of Australia. De afsluiting van LITINDO vindt op 16 september plaats in een kerkdienst van de GKv Haren, waarin ds. Sipke Alserda, voorzitter van de redactieraad, voorgaat. Dan wordt ook afscheid genomen van de predikanten Jaap Groen, Gerrit Riemer en Henk Venema, die decennialang aan LITINDO verbonden zijn geweest en in de afgelopen jaren met emeritaat gingen.

LITINDO staat voor het schrijven, vertalen en publiceren van gereformeerde theologische literatuur voor kerken en theologische opleidingen in Indonesië. Op verzoek van de Gereformeerde Kerken van Indonesië (GGRI) zijn in de loop der jaren tientallen theologische boeken vertaald en op de Indonesische situatie toegesneden. Ook zijn zes theologische handboeken geschreven, onder meer voor catechetiek, misiologie en dogmatiek, die in de breedte van de Indonesische kerken worden gebruikt.

Volgens Sipke Alserda zullen de Australische kerken het project in afgeslankte vorm voortzetten met behulp van Indonesische schrijvers. Op 20 september markeert een symposium in de TU Kampen de overdracht van LITINDO aan Australië.

Komen en gaan

Afscheid van de GKv Leusden wegens emeritaat: R. ter Beek, die vanaf 1982 de GKv-gemeenten van Nijmegen, Gorinchem en Langerak, Capelle aan den IJssel-Noord, Soest-Baarn en Leusden diende; van de NGK Houten wegens (vervroegd) emeritaat: D. Westerkamp, die van 1988 tot 1993, verbonden aan de NGK Groningen, als missionair predikant in Ruanda werkte en vanaf 1993 de NGK Houten diende.

Verbonden aan de NGK Houten: als voorganger/predikant R. Roest (eerder missionair predikant van de NGK Nijmegen) en als voorganger die zich voorbereidt op het predikantschap B. Visser (Houten); aan de GKv Leiden: M.K. Boersema (GKv Blije-Holwerd); aan de GKv Bergentheim: L.R.J. Kramer (GKv Spakenburg-Zuid); aan de GKv Anna Paulowna: J. Werkman (GKv Heemse-Marslanden); aan de GKv Wezep: M. van Loon (GKv Dalfsen-Oost).

Preekbevoegdheid (NGK): B. Visser, 0306586719, 0623547351, bartvisser@me.com.

Minisymposium over de kerk in 2030

Op 22 september wordt ter gelegenheid van het afscheid van Dick en Jeannette Westerkamp van NGK De Lichtboog in Houten een minisymposium gehouden over de kerk in 2030. Sprekers: Philip Powell, Otto de Bruijne, Martine Vonk en jongeren van De Lichtboog. Aanmelden kan via www.delichtboog.nl/jubeljaar.

In memoriam ds. Marten Kuiper

Een in memoriam over ds. Marten Kuiper (NGK), overleden op 7 augustus, is te vinden op www.onderwegonline.nl/?p=12681.

Kernredactie

Bram Beute, Debbie den Boer, Esther de Hek (hoofdredacteur), Peter Hommes, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Maarten van Loon, Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema).

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Ad de Boer, Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Joost Smit, Paul Smit, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Martine Versteeg, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

‘t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90,

fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Met kinderen de Bijbel lezen

Na het succes van de *Samenleesbijbel* voor kinderen van 8-12 jaar verscheen afgelopen maand bij het NBG de *Samenleesbijbel Junior* voor kinderen van 4-7 jaar. Met de *Samenleesbijbel Junior* kunnen (groot) ouders en (klein)kinderen in dertig stappen een ontdekkingsreis door de Bijbel maken. Daarbij komen zij langs bekende Bijbelverhalen als de schepping en de ark van Noach. Ook minder bekende verhalen komen echter aan bod, zoals een psalm en een verhaal uit Jesaja. Bij elke stap is er een Bijbelverhaal om samen te lezen en worden er bouwstenen

aangeboden om met het Bijbelverhaal aan de slag te gaan. Denk hierbij aan gespreksvragen die aansluiten bij de belevingswereld van kinderen van 4-7 jaar, een weetje of liedje en een idee voor een activiteit om samen te doen.

Speciaal voor ouders die met hun kinderen creatief met de Bijbel aan de slag willen, verschijnt in september bij Royal Jongbloed de *Crea Kinderbijbel*. Deze kinderbijbel biedt kleurplaten, stip-tot-stiptekeningen, zoekplaten en leuke tekenopdrachten bij Bijbelverhalen, bedoeld om kinderen spelenderwijs vertrouwd te maken met de Bijbelverhalen.

Studentenpastoraat

Studenten zijn een moeilijke doelgroep, die andere aandacht nodig hebben dan andere gemeenteleden. Ook omdat zij snel doorstromen: naar een studie elders of naar een baan. In het weekend zijn ze vaak niet in de stad en als ze er zijn, komen ze nauwelijks in de kerk.' Deze woorden van een voormalige preses van een studentenvereniging zullen mogelijk herkenning oproepen. En vragen. Want hoe kun je als kerk pastoraal omzien naar studenten? Aan het pastoraat aan studenten wordt

nog niet veel aandacht besteed. Des te opvallender is de publicatie van het boek *Vooruitgeschoven post* van ds. Ton Huttenga. Het boek biedt een evaluatie van vijftien jaar studentenpastoraat in Groningen voor de GKv. Huttenga vertelt zelf over het ontstaan, het belang en de invulling van het studentenpastoraat. Daarnaast delen (oud-)studenten hun ervaringen en geven theologen en studentenwerkers hun visie op deze specifieke vorm van pastoraat.

Dagboek voor donkere dagen

Wat als je ten onder lijkt te gaan aan gevoelens van hopeloosheid, zinloosheid en intens verdriet? Waar is God als alles donker is? Elise Brouwer kreeg gedurende haar leven te kampen met angsten, piekeren en uiteindelijk een zware depressie. In haar boek *Woestijnregen* (uitgegeven bij Boekencentrum) neemt zij lezers mee op haar weg door depressie en angst aan de hand van zeven thema's. Brouwer vertelt openhartig en eerlijk, zonder gemakkelijke antwoorden, over haar ervaringen met depressie en het leven met God. Het boek is nadrukkelijk niet bedoeld als zelfhulpboek, maar bevat een beschrijving van een persoonlijke zoektocht die uitdaagt om na te denken over je eigen zoektocht. Omdat het boek uit zeventig korte stukjes bestaat, is het mogelijk om elke dag een stukje te lezen, maar het is natuurlijk ook mogelijk om het boek erbij te pakken als je daar behoefte aan hebt.

Nieuw perspectief voor dorpskerken

De kerkbanken worden leger, een fulltime predikant is niet te betalen en de vacatures in de kerkenraad zijn talrijk. Voor een dorpskerk lijkt kerk-zijn soms vooral een kwestie van overleven. Het gevaar bestaat dat alleen daar nog oog voor is: overleven. Maar soms is het nodig om eens vanuit een ander perspectief naar de situatie te kijken en de blik te verbreden. Wat is het belang van een dorpskerk? Hoe dragen dorpskerken bij aan de leefbaarheid van het platteland? Deze en andere vragen stonden centraal in het promotieonderzoek van Jacobine Gelderloos. Het onderzoek verschijnt in boekvorm onder de titel *Sporen van God in het dorp* (uitgegeven bij Boekencentrum). Doel van het boek is om een perspectief te bieden waarin de overlevingsvragen naar de achtergrond verdwijnen en de unieke betekenis van dorpskerken – als plek waar reflectie, ritueel, zorg en gemeenschap samenkomen – weer in beeld komt.

>> Column

Abraham 2.0

Een paar weken geleden ontmoette ik hem: Abraham 2.0. We waren op reis met een bevriend Armeens echtpaar in Armenië. Hun grootouders waren voor de Armeense genocide (1915) gevlucht naar Koerdistan, hun ouders vluchtten naar Irak en zij zelf waren vanuit het Irak van Saddam Hoessein gevlucht naar Nederland. Steeds weer huis en haard verlaten om ergens anders opnieuw te beginnen. Maar nu kwamen ze thuis. Armeens bloed verloochent zich niet.

Verwonderd keken mijn vrouw en ik toe. Maar dat niet alleen, wij deelden ook steeds in de feestvreugde. Wat een hartelijkheid en gastvrijheid. Wij Nederlanders weten soms heel subtiel aan te geven dat we maar weinig tijd voor iemand hebben. Als iemand 's middags om half zes aanbelt, roepen we tegen elkaar: 'Wie kan dat nou zijn, wat een onhandige tijd!' Vervolgens doen we met een vriendelijk gezicht de deur open, heten de bezoeker welkom en zeggen: 'Kom binnen, we gaan alleen wel zo eten...' Fijntjes geven we daarmee aan dat de ander het kort moet houden.

Dat was anders toen we Abraham 2.0 ontmoetten. Hoog in de bergen, waar we met een plaatselijke chauffeur hortend en stotend doorheen reden, zagen we vele schaaps- en koeienkuddes, gehoed door herders. Wat een weidsheid en stilte. Plotseling week de chauffeur van het aloude pad af om naar een tent toe te rijden. Volstrekt onaangekondigd voor ons, maar ook voor de tentbewoners.

Allerhartelijkst werden we ontvangen. Binnen de kortste keren stond de tafel vol met fruit, salades, schapenkaas, verse honing, gebraden lamsbout, koekjes en snoepjes. De koffie pruttelde en de vriendschap werd geregeld beklonken met een glas wodka. De boodschap was duidelijk: 'Wat een eer en genoegen om jullie hier te mogen ontvangen! Kom, we gaan lekker eten.' Subtiel gaf hij aan dat we niet te snel weg moesten gaan.

Heerlijk om Abraham 2.0 te ontmoeten. Maar tegelijk ook confronterend, zeker als ik in de spiegel kijk. Hoe gastvrij ben ik zelf? Hoe strak is mijn agenda, ook privé? Jammer, want voor ik het weet, mis ik een engel (Hebreeën 13:2), en dat zou zonde zijn...

Roel Venderbos is predikant van de NGK Kampen, afgestaan voor het werk als geestelijk verzorger in een verpleeghuis.

I AM
the
way

the
life

the
truth
and

*Het Woord is mens geworden en heeft bij ons
gewoond, en wij hebben zijn grootheid gezien,
de grootheid van de enige Zoon van de Vader,
vol van het geschenk van de waarheid. (...) De
wet is door Mozes gegeven, maar het geschenk
van de waarheid is met Jezus Christus gekomen.
(Johannes 1:14 en 17, vertaling Gert Knepper)*

Jezus, het geschenk van de waarheid

De waarheid bevindt zich in zwaar weer. Denk aan het vele *fake news* dat belangengroepen – politieke leiders en zelfs christenen niet uitgezonderd – ongegeneerd verspreiden. Trump is er zijn politieke carrière mee begonnen: Barack Obama zou niet in Amerika, maar in Kenia geboren zijn. Ook Rusland doet een flinke duit in het zakje, bijvoorbeeld door de misleiding rond vlucht MH-17. Kunnen we in zo'n klimaat nog wel zeggen dat Jezus de waarheid is?

tekst **Jan Mudde**

De manipulatie van de waarheid heeft in onze tijd tot een crisis van de waarheid geleid. Wie kun je nog vertrouwen? Wat moet je nog geloven? Maar de crisis gaat dieper. Onze cultuur staat wantrouwend tegenover het woordje 'waarheid' als zodanig. Marx, Freud en Nietzsche, de drie 'meesters van de achterdocht', hebben immers blootgelegd dat achter veel waarheidsclaims onmiskenbaar economische belangen, seksuele driften en machtsaanspraken schuilgaan. Onze cultuur maakt dan ook een scherp onderscheid tussen feiten en meningen. Feiten zijn waar. Maar op geloofs- en politieke overtuigingen is het woord 'waarheid' per definitie niet van toepassing. Dé waarheid is een fictie, ieder mens heeft zijn eigen interpretatie van de werkelijkheid. Uiteindelijk kent onze samenleving maar één waarheid: je mag alles geloven, zolang je maar niet de waarheid claimt en ieder in zijn waarde laat.

In deze atmosfeer leven wij, wij ademen die in en worden erdoor beïnvloed. Ook christenen kunnen er daarom beducht voor zijn om voor hun geloof nog het woord 'waarheid' te gebruiken. Temeer daar het christendom zich in de loop van de geschiedenis in naam van de waarheid schuldig heeft gemaakt aan kruistochten, ketterjachten, kolonialisme, onderdrukking van vrouwen, zwarten en homo's, enzovoort. Ja, het woordje 'waarheid' zit in de verdachtenbank, maar de kerk is daar mede schuldig aan.

Kunnen we het woord 'waarheid' nog wel gebruiken? Durven we nog te geloven dat er waarheid is?

Geschenk

Soms stuit je op een Bijbeluitleg die zo verrijkend is, dat je hem graag het voordeel van de twijfel geeft. Dat heb ik met de vertaling en uitleg die Gert Knepper van Johannes 1:14-17 geeft.* In deze verzen wordt de grootheid, de glorie, van Jezus Christus gepredikt, onder meer door die te vergelijken met de grootheid van Mozes. Wat is eigenlijk het meerdere van Jezus ten opzichte van Mozes? Ook van Mozes immers straalde Gods glorie af (Exodus 34:29-35) en de Thora was toch Gods grote geschenk aan Israël? In de vertaling van Knepper komt het volle accent op het woord 'waarheid' te liggen. Mozes gaf (het geschenk van) de wet, met Jezus kwam 'het geschenk van de waarheid'. Zo vertaalt Knepper de staande uitdrukking 'genade en waarheid'. Volgens hem heeft het woord 'waarheid' hier al de specifieke betekenis die het ook elders in het evangelie naar Johannes heeft, namelijk 'de goddelijke werkelijkheid, zoals Jezus die geopenbaard heeft' (zie Johannes 8:40-47, 14:6, 14:16, 16:13). Zoals gezegd geef ik deze uitleg graag het voordeel van de twijfel, temeer daar het woord 'waarheid' in het evangelie naar Johannes inderdaad alles te maken heeft met het zicht krijgen op de ware werkelijkheid waarin wij leven, de van ons uit ontoegankelijke werkelijk-

* Gert Knepper (2014), 'Het geschenk van de waarheid. Betekenis en vertaling van *charis* in Johannes 1', in: *Met Andere Woorden*, 33/1, p. 12-21. Zie <https://goo.gl/hhz9cX>.

heid van God. Hieronder wil ik daar enkele aspecten van belichten.

Waarheidsvraag

Ten eerste valt op dat Johannes het woord 'waarheid' buitengewoon vrijmoedig gebruikt. Mogelijk denkt iemand dat dit in zijn tijd, anders dan in de onze, nog onbevungen gebeuren kon. Maar niet geheel toevallig komt in het Johannesevangelie aan de orde dat ook toen de waarheidsvraag in het geding was. Als onze Heer zegt dat Hij naar de wereld is gekomen om van de waarheid te getuigen, luidt de reactie van Pilatus, de sceptische politicus: 'Wat is waarheid?' (Johannes 18:37-38)

Ten tweede gebruikt Johannes het woord 'waarheid' voor de grote daden die hij van Jezus gezien en gehoord heeft (Johannes 5:30-33; 19:33-35; 21:24-25). Daarin zit een feitelijke laag. Johannes was erbij toen Jezus het brood brak tot iedereen genoeg had. Hij was erbij toen Jezus zijn doorboorde handen en zijde aan Thomas toonde. Hij is een getuige van wat het oor heeft gehoord, het oog heeft gezien en de handen hebben getast (Johannes 20:27; 1 Johannes 1:1). Jezus is de waarheid in levende lijve.

Ten derde geeft Johannes het woord 'waarheid' een glorieuze klank. Hij spreekt over 'het *geschenk* van de waarheid'. Ook dat heeft alles met Jezus te maken. Het eerste wat Johannes te binnen schiet als hij aan Jezus denkt is *doxa*: glorie, luister, grootheid (zie Johannes 1:14). Via de goddelijke schittering in Jezus' doen en laten, spreken en zwijgen heeft Johannes in Jezus Gods heerlijkheid en grootheid gezien.

Naargeestig

Onze cultuur staat – niet geheel ten onrechte – wantrouwend,

Om over na te denken of door te praten

- De argwaan tegenover het woordje 'waarheid' in onze samenleving, in hoeverre herken je die?
- Voel je je vrij om van je geloof in Jezus Christus te zeggen dat het de waarheid is, of voel je enige schroom? In het laatste geval, waar komt die schroom vandaan?
- 'Werkt' het om mensen van het christelijk geloof te overtuigen door te benadrukken dat het 'de waarheid' is? Waarom wel of niet?
- Kun je begrijpen dat Johannes bij Jezus direct aan het woord 'glorie' denkt?
- Genieten van de waarheid die Jezus is, hoe doe je dat? Kun je dat leren?
- Hoe zou je zo van dé waarheid kunnen getuigen dat anderen iets proeven van de goedheid en schoonheid ervan?

cynisch zelfs, tegenover het woordje 'waarheid'. Maar met welk gevolg? Een wereld zonder (respect voor de) waarheid wordt een intens lelijke en diep naargeestige wereld. Het is een wereld waarin *fake news* en *framing* mensen tegen elkaar uitspelen, tegen elkaar in het harnas jagen en onzeker en verward maken. Het evangelie naar Johannes reikt een luisterrijk alternatief aan: in deze wereld kunnen we op het spoor van *de* waarheid komen. Een waarheid vol van schoonheid, waarachtigheid en goedheid. Ze is van een feitelijk karakter: Jezus' goedheid, liefde, offer, nederigheid en trouw zijn de laatste en heerlijke waarheid. We hoeven tegenover deze waarheid geen achterdocht te hebben, ze is volkomen transparant en heilzaam. Gods glorie straalt ervan af. Ze is een geschenk. Gods geschenk aan mensen die leven in duisternis.

>> De waarheid is niet iets om bang voor te zijn <<

Dit zicht op de waarheid betekent niet dat wetenschappelijk onderzoek zinloos en encyclopedieën overbodig zijn geworden. En al helemaal betekent dit niet dat de waarheid die Jezus is tot een soort dictatuur van de waarheid zal leiden, waarin doorvragen en zelfstandig nadenken verboden zijn – Jezus' leerlingen deden immers niet anders. De waarheid is niet iets om bang voor te zijn, ze drijft de angst uit (1 Johannes 4:18). De waarheid onderdrukt niet, maar maakt vrij (Johannes 8:32).

Tegelijk is deze waarheid niet lievig of soft. Ze schijnt als een licht in onze duisternis. Ze is uiterst confronterend, omdat Jezus' liefde en dienstbaarheid bijvoorbeeld blootleggen hoezeer wij van God vervreemd zijn, hoe onbetrouwbaar wij mensen zijn en hoezeer wij ons door onze machtswellust en trots kunnen laten leiden (zie bijvoorbeeld Johannes 13:3-8). Toch mogen we ons bij de waarheid die Jezus is volkomen veilig weten: 'Want God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.' (Johannes 3:16)

Ontzag

Binnen de gemeente van Christus mogen we vieren dat er waarheid is in deze wereld vol verwarring, onzekerheid en leugens. Jezus is Gods geschenk van de waarheid. Dankzij Hem krijgen we zicht op het grote geheim van het bestaan, God zelf. En vol ontzag houden we de adem in: wat een glorie! Voor deze waarheid hoeven we ons niet te schamen, ook in onze cultuur niet. Hier hunkert immers iedereen naar?

Jan Mudde is predikant van de Wilhelminakerk (NGK) in Haarlem.

Adverteren in de **najaarsspecial** van *OnderWeg*?

***OnderWeg* brengt in het najaar weer een extra dikke special uit.**

Thema: 'Hoop'

Verschijning: **D.V. 3 november 2018**

Profiteer van de extra grote oplage en reserveer voor 2 oktober uw advertentieruimte!

Informatie: Nico Postuma, 06-13995905,
adverteren@onderwegonline.nl

OnderWeg Inspiratie voor reisgenoten

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook?

Neem een proefabonnement op christelijk magazine *OnderWeg*.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

OnderWeg Inspiratie voor reisgenoten

Wat doen ontmoetingen met vervolgde christenen met je?

Praten over medebroers en -zussen die te maken hebben met achterstelling en vervolging is nog wat anders dan hen van hart tot hart ontmoeten. Zodra je in hun land bent, met hen spreekt en ziet in welke omstandigheden zij leven, verandert je kijk op heel veel dingen. Twee christenen die dit recent meemaakten vertellen over wat hun reis met hen gedaan heeft en welke impact die nog steeds heeft.

‘Volg niet je hart, volg Jezus’

tekst Leendert de Jong

Annemarie van Heijningen-Steenbergen is een bekende christen. Dat mag best gezegd worden van iemand die verschillende boeken schreef en die driewekelijks een column verzorgt in het EO-magazine *Visie*. Daarmee heeft zij een podium. Die typering, ‘een vrouw met een podium’, was enkele maanden geleden reden voor een christelijke hulporganisatie om Annemarie te vragen of ze mee wilde met een reis naar een land waar christenen vervolgd worden en of ze ‘hart voor hen heeft’. Dat was het geval, al van jongs af aan.

Idyllisch

De reis naar Pakistan, met als focus het persoonlijke contact met de mensen daar, vond plaats in het voorjaar van 2018. Annemarie: ‘We konden mensen interviewen en spraken ook met kinderen van wie de ouders in de gevangenis zaten.’

De reis maakte indruk, door de bescherming die ze nodig hadden en kregen, en door alle indrukken. ‘Toen ik terugkwam,

voelde ik mij verdrietig. Voor hen: ik ging terug, zij bleven’, zegt Annemarie. ‘Ik voelde me ook machteloos.’

Beide gevoelens zijn er nog steeds. En daar komt de zoektocht naar leerpunten bij: wat onthoud je en wat leer je van zo’n reis? ‘Een belangrijk leerpunt is het besef dat vervolgde christenen niet per definitie geloofshelden zijn. Ik denk dat ik dit idee toch had op grond van de indringende verhalen die je hier leest en hoort, bijvoorbeeld over christenen dáár die voor westerse christenen bidden, vanwege alle verleiding die er voor ons is. Ik denk dat dit een idyllisch beeld is. Er zijn zeker mensen die zo sterk in het geloof staan dat ze verder kunnen kijken dan hun eigen ellende, maar dat lukt vanzelfsprekend niet iedereen.’

Dit doet niettemin niets af aan de waarding die Annemarie voelt voor vervolgde broers en zussen. ‘Het getuigt van heldenmoed als je in zo’n situatie christen bent en blijft. In Pakistan zijn veel christenen analfabeet. Vanwege de omstandigheden waarin ze leven is

hun Bijbelkennis niet zo groot. Maar ze volharden, ook al draait hun leven vooral om overleven. We spraken een man wiens zoon recent iets verschrikkelijks meemaakte. Ik vroeg hem beschroomd of hij nog steun aan zijn geloof had. Hij zei: “Dat kan misschien wel weer komen. Maar op dit moment ben ik vooral heel verdrietig.”

>> ‘Vervolgde christenen zijn niet per definitie geloofshelden’ <<

De reis heeft Annemarie geleerd wat het leven daar voor christenen inhoudt. Er is dagelijks onrecht, er zijn martelingen van mensen die je kent en mensen worden vermoord, verkracht of gevangengezet. En, zegt ze, ‘er is geen psychologische hulp beschikbaar, geen EMDR, geen hulp bij traumaverwerking of iets dergelijks.’

Annemarie van Heijningen: 'Het getuigt van heldenmoed als je in zo'n situatie christen bent en blijft.'

Praatpaal

In een column in *Visie* noteerde Annemarie nog een leerpunt. Ze vroeg zich af: hebben zij het zwaarder dan wij? 'Ik denk dat wij het als westerse christenen óók zwaar hebben, maar dan op een totaal andere manier. Sluipender, linker. Er hangt iets in de lucht dat ons los van God maakt. We relativeren alles waar we voor staan en minimaliseren de praktische kant van ons geloof. Er heerst mijns inziens een soort platgewalste vanzelfsprekendheid. Natuurlijk: God is er. We geloven in Hem. En Jezus opende de weg naar de hemel. Maar in de praktijk gebruiken we God zo'n beetje als die vroegere praatpalen van de ANWB. Best lekker om tegenaan te praten als je het

even nodig hebt, maar van een relatie is nauwelijks sprake.'

De vraag is hoe het anders kan, of misschien wel moet. Annemarie: 'Ik denk dat we meer naar de kern toe moeten. Is Hij niet alleen de redder, maar ook de Heer

>> 'In de praktijk gebruiken we God zo'n beetje als die vroegere praatpalen van de ANWB' <<

van je leven? Is Hij degene door wie jij je dagelijkse keuzes laat bepalen? Vaak zeggen wij hier tegen elkaar: volg je hart. Maar is het ten diepste niet zo dat het moet gaan om "volg Jezus" in plaats van "volg je hart"? Dit vraagt iets van je. Ik zeg deze dingen overigens net zo hard tegen mezelf. Ik heb de aanmoediging om dicht bij God te blijven ook steeds weer nodig. In die zin heeft de reis me een liefdevolle duw in de goede richting gegeven. Ik wil met vallen en opstaan leven vanuit de vraag: Heer, wat wilt U dat ik doe? Mijn leven is niet van mijzelf, maar van Hem.'

Leendert de Jong is hoofdredacteur van *OnderWeg*.

>>

Op de brommer met verduisterd vizier

tekst **Richard Groenenboom**

Ds. Mehboob Yabcoob durft zich alleen op een brommer met een verduisterd vizier op zijn helm te verplaatsen.

De ontmoeting met de 16-jarige Job uit India zal ik nooit vergeten. Hij woonde in een gebied waar kort daarvoor tientallen christenen waren vermoord door extremistische hindoes. Jobs vader stond op een lijst om te worden geliquideerd. Op de vraag of hij zich zorgen maakte over de toekomst, antwoordde Job ontkennend: 'Het leven is een reis en geen eindbestemming.' Alles wat hij meemaakte, ook de ellende die hij moest ondergaan, plaatste Job, zo jong als hij was, in een groter perspectief. Het was een confronterende les voor mij.

Spiegel

Als christen weet ik dat het leven hier op aarde een voorspel is voor wat komt. Het aardse leven is een speldenprik in vergelijking met het eeuwige leven in Gods koninkrijk. Maar ik moet eerlijk bekennen dat ik een gesprek met een broeder als Job nodig heb om daaraan herinnerd te worden.

Hoe druk kun je zijn met je werk binnen en buiten de kerk? Voor je het weet, ren je van de ene activiteit naar de andere. Belangrijk, zeker, maar je neemt vaak te weinig tijd om in stilte het contact met God te zoeken. Hoe vaak realiseer je je dat de voortgang van Gods koninkrijk niet afhangt van jouw harde werken? Als je meer gaat beseffen dat we op doorreis zijn, is het eenvoudiger om hoofd- en bijzaken te onderscheiden en zaken te relativieren. God heeft jou niet nodig, maar wil je gebruiken voor de opbouw van zijn koninkrijk.

De afgelopen jaren heb ik door mijn werk als journalist en woordvoerder van Stichting de Ondergrondse Kerk (SDOK) vaak vervolgd christenen gesproken. Tijdens die ontmoetingen probeer ik hen te bemoedigen, maar vaak heb ik het gevoel dat zij beter in staat zijn om mij te bemoedigen en te inspireren. Ze houden me een spiegel voor. Ze hebben me ook veel geleerd als het gaat om het praktisch handen en voeten geven aan de opdracht om Jezus 'in alles na te volgen en zijn stem gehoorzaam te zijn'. Een paar impressies.

Hoge prijs

Eerder dit jaar bezocht ik Pakistan en sprak ik met ds. Mehboob Yabcoob. Hij zit al sinds 2012 ondergedoken. Om de drie maan-

den moet hij verhuizen omdat fanatieke moslims hem op de hielen zitten. Ze zijn woedend omdat Yabcoob moslims doopte die christen werden. Onder de moslims die hij doopte, waren verschillende moellahs. Als wraak voor zijn evangelisatieactiviteiten werd Yabcoob voor de ogen van zijn vrouw en kinderen in elkaar geslagen. Zijn huis werd vernield en in brand gestoken. Hij zat een tijdlang gevangen en kwam later vrij. Toch wil hij niet stoppen met zijn bediening, ondanks alle veiligheidsrisico's (hij durft zich bijvoorbeeld alleen op een brommer met een verduisterd vizier op zijn helm te verplaatsen). Op de vraag waarom hij niet stopt, antwoordt hij: 'God heeft me geroepen. Ik heb niet zelf voor dit werk gekozen.' Yabcoob is bereid om een hoge prijs te betalen voor zijn roeping en dat inspireert me. Hij gaat niet door met zijn werk omdat hij het leuk vindt, maar omdat hij geroepen is. Het kan een valkuil zijn om te stoppen met je werk voor Gods koninkrijk als het niet meer goed loopt of niet meer leuk is. Yabcoob leert me om God gehoorzaam te volgen waar Hij mij roept.

Woest

De ontmoetingen met vervolgte broeders en zusters bevestigden me in de wetenschap dat God echt bestaat en in het lijden aanwezig wil zijn. Voor velen in het Westen is de aanwezigheid van lijden één van de belangrijkste redenen om met God te breken, terwijl de christenen die ik ontmoet vaak laten zien dat ze God in het lijden heel dichtbij ervaren. Vorig jaar bezocht ik Vietnam. In dit communistische land zitten zo'n tweehonderd christenen gevangen vanwege hun geloof. Zeker in de afgelegen berggebieden hebben christenen het moeilijk. Velen zijn vanuit een animistisch geloof christen geworden. Hun bekering wordt meestal niet geaccepteerd door de familie.

Tijdens mijn bezoek ontmoette ik Tay en Lien. Dit jonge stel met drie kinderen is drie jaar geleden christen geworden. Toen Tays familieleden ervan hoorden, werden ze woest. Hij werd geslagen en de familie probeerde de kinderen te ontvoeren. Het gezin vluchtte naar een ander dorp. Toen ze afwezig waren, werd hun huis afgepakt en aan iemand anders verkocht.

Met tranen in de ogen vertelde Tay zijn verhaal. Op de vraag of hij nooit spijt had van zijn bekering, antwoordde hij beslist dat dit niet het geval was. Ondanks al het verdriet stond de pijn die ze moesten lijden niet in verhouding tot de vrede die het gezin had ontvangen. 'Door God heb ik het eeuwige leven en ben ik geborgen in zijn liefdevolle armen. In Hem hebben we alles. Hij helpt ons en houdt ons vast.' Ik vind dit bemoedigend, zeker op momenten dat vragen over het waarom van het lijden op me afkomen. Zijn daarmee al die vragen beantwoord? Nee, zeker niet. Maar dit getuigenis laat wel zien dat God bestaat en heel dichtbij wil zijn in het lijden. In Hem hebben we de vrede die nooit meer voorbijgaat.

Criminelen

Verschillende keren reisde ik naar Nigeria. In met name het noorden van het land is de islamitische terreurorganisatie Boko Haram actief. Deze aan IS gelieerde organisatie heeft duizenden christenen gedood.

Tijdens een reis ontmoette ik Habila. Hij werd door Boko Haram door zijn hoofd geschoten omdat hij weigerde Jezus te verloochenen en moslim te worden. Door een wonder overleefde Habila de aanslag. Ik zocht hem op en vroeg hoe hij aankijkt tegen zijn belagers. Hij antwoordde: 'Al op de avond dat ik ben aangevallen, heb ik de daders vergeven. Ik houd van hen en bid voor hen. Het is mijn gebed dat ze gered worden en niet veroordeeld. Als ik de daders ooit ontmoet, zal ik ze op de schouder slaan en zeggen:

God houdt van je.'

Toen ik Habila verbaasd vroeg hoe hij dit zo kon zeggen, antwoordde hij: 'Jezus is liefde. Van nature zijn we allemaal veroordeelde criminelen. Dankzij Gods liefde heb ik het eeuwige leven ontvangen. Dat gun ik iedereen.'

Het geheim van Habila is dat hij op dezelfde manier naar zijn vijanden kijkt als Jezus naar ons kijkt. In Gods ogen zijn wij niet beter dan een moslimextremist. Maar Hij heeft ons zo lief dat Hij ons wil vrijkopen met het bloed van zijn Zoon.

>> Hun huis werd afgepakt en aan iemand anders verkocht <<

Het getuigenis van Habila maakte veel indruk op me. 'Heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen' is een bekende Bijbeltekst (Matteüs 5:44), maar veel christenen kunnen er in de praktijk moeilijk mee uit de voeten. Vaak komt het gesprek over deze tekst niet verder dan: 'Het zou wel zo moeten zijn, maar...!' In gesprekken met vervolgte christenen valt me op dat ze veel minder moeite hebben met deze tekst, terwijl zij alle redenen hebben om hun vijanden te haten. Als we als Nederlandse christenen iets meer de houding van Habila zouden aannemen, zouden veel conflicten – ook binnen de kerk – veel sneller opgelost zijn.

Richard Groenenboom is journalist en woordvoerder bij Stichting de Ondergrondse Kerk.

De SDOK organiseert op 9 november een symposium voor predikanten over het thema 'Vervolging: kans of bedreiging?' Zie www.sdok.nl/symposium.

Vluchten vanwege je geloof

Wat doe je als je door mensen uit je eigen dorp wordt buitengesloten, alleen omdat je christen bent? Of erger nog, als je bezittingen worden afgenomen en je leven in gevaar is?

tekst **Arco van Wessel**

Op één van mijn reizen naar Noord-Irak sprak ik een kerkleider van de Assyrisch-Apostolische Kerk. ZOA werkte samen met de organisatie waar hij leiding aan gaf. We spraken over de vervolgte kerk in Irak. Hij vertelde dat er in Irak vijftien jaar geleden ongeveer anderhalf miljoen christenen waren en nu nog maar zo'n 300.000. 'Weet je wat ik niet snap? Mijn neef heeft net asiel gekregen in Frankrijk, omdat hij christen is. Hij heeft gestudeerd en heeft een baan. Hij woont in een mooi huis hier in Koerdistan. Hij heeft een gezin en kan goed voor hen zorgen. Hij leidt een vreedzaam leven. Toch laten jullie hem naar Europa komen. Elke maand vertrekken er meer christenen en daardoor lopen de kerken hier hard leeg. Waarom doen Europese overheden dat?' Zo'n hartenkreet blijft me bij en ik heb er nog vaak over nagedacht. Er zitten voor mij meerdere kanten aan en ik voel me er zeer bij betrokken, als hulpverlener en als medegelovige.

Hervestiging

Als hulpverlener zet ik me in voor de bescherming van en hulp aan mensen die vluchten voor vervolging en geweld. ZOA geeft hulp in verschillende conflictgebieden. In veel van die gebieden zijn

religieuze tegenstellingen een ingrediënt in de cocktail van oorzaken voor dat geweld. Denk aan Nigeria, waar christenen worden aangevallen door de extreemislamitische Boko Haram. Denk aan Jemen, waar sjiieten en soennieten tegenover elkaar staan. Denk ook aan Myanmar, waar de islamitische Rohingya worden onderdrukt door boeddhistische Birmezen. Mensen op de vlucht voor vervolging of geweld kunnen vaak worden opgevangen in de regio, maar soms is er geen andere optie dan hen te hervestigen in een westers land.

>> *Ik heb geen flauwe notie wat het betekent om vervolgd te worden* <<

Voor hervestiging komen mensen in aanmerking die voldoen aan de definitie van vluchteling. Volgens het Vluchtelingenverdrag van 1951 is een vluchteling 'een persoon die gegronde vrees heeft voor vervolging vanwege ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren

tot een sociale groep of een politieke overtuiging'. Deze definitie uit het Vluchtelingenverdrag is nog altijd het uitgangspunt van onze wet- en regelgeving en daarmee het uitgangspunt bij de beoordeling van asielaanvragen. Uit humanitair en juridisch oogpunt voldoen de christenen in Irak aan de definitie van vluchteling. Zonder de details van de situatie van de neef te kennen, kunnen we zonder voorbehoud aannemen dat hij en andere Irakese christenen gegronde vrees hebben voor vervolging. Christenen leefden lange tijd vreedzaam samen met soennitische en sjiitische moslims. Dat veranderde toen IS na de inname van Mosul en omgeving de Arabische letter 'N' – van Nasara (= christenen, afgeleid van Nazaret) – op de huizen en andere bezittingen van christenen aanbracht. De tegenstelling tussen christenen en de andere groepen werd opeens pijnlijk uitvergroot. In IS-gebied werden bezittingen van christenen afgenomen en werden velen zelfs vermoord. Mensen sloegen op de vlucht met niets anders dan de kleren die ze aanhadden. De dreiging dat IS zijn gebied zou uitbreiden was lange tijd reëel aanwezig, maar ook elders in Irak werd de tegenstelling tussen christenen en anderen

Christenen uit Syrië die in Nederland protesteren tegen de vervolging van christenen in het Midden-Oosten houden een minuut stilte.

aangewakkerd door de maatregelen van IS. Voldoende reden dus om Iraakse christenen asiel te verlenen in Europa.

Krimp

Als medegelovige gaat het lijden van mijn broeders en zusters me aan het hart. Ik heb jaren in Kazachstan gewoond en van nabij gezien hoe christenen ook daar vervolgd werden. Soms werden voorgangers opgesloten, maar de vervolging was vaak het grootst vanuit de eigen gemeenschap. Wat is het heftig als je door mensen van je eigen gemeenschap wordt uitgesloten, als zelfs je familie je slaat of niets meer met je te maken wil hebben omdat je christen bent.

Als medegelovige maak ik me ook zorgen over de marginalisering van de kerk in het Midden-Oosten. Wat is het toch zonde dat de kerk vandaag zo hard krimpt in de regio waar ze ontstaan is. Niet alleen in Irak, maar ook in andere landen in het Midden-Oosten wordt de kerk meer en meer naar de marge gedrongen. Hier was de kerk aanwezig lang voordat het christendom

West-Europa bereikte, maar nu lopen de aantallen christenen er schrikbarend hard terug. Wat moet dat frustrerend zijn als je leiding geeft aan een plaatselijke kerk en je gemeenteleden ziet wegtrekken, in een tijd waarin je elkaar harder nodig hebt dan ooit tevoren.

Frustratie

De vraag dringt zich onvermijdelijk op: Wat zou ik doen als ik in de schoenen van die neef stond? Zou ik mijn kinderen ook niet in vrijheid willen laten opgroeien? Aan de andere kant: kun je vervolging om het geloof wel echt vermijden? 'Allen die vroom en in eenheid met Christus Jezus willen leven, zullen worden vervolgd', schrijft Paulus (2 Timoteüs 3:12). Ik beseft dat ik geen flauwe notie heb van wat het betekent om vervolgd te worden. Daarom heb ik ook geen idee hoe ik zou reageren als ik in een vijandige omgeving zou komen en geen toekomst meer zou zien voor mijn kinderen. De kerkleider had wat dat betreft meer recht van spreken; hij blijft.

De frustratie van de kerkleider is te begrijpen, maar is de geschiedenis zich

in feite niet aan het herhalen? Zo lezen we in Handelingen 11:19: 'De leerlingen die verdreven waren als gevolg van de onderdrukking die na de dood van Stefanus was begonnen, trokken naar Fenicië, Cyprus en Antiochië.' Ook toen al was er sprake van vervolging en sloegen gelovigen op de vlucht. Op die manier, door de vluchtelingen, verspreidde de blijde boodschap zich. Misschien moet ik mijn zorgen over de omvang van de kerk maar loslaten. Zo beschouwd mogen we hier in Europa blij zijn met Nigeriaanse christenen, Karen christenen uit Myanmar en Iraakse christenen. Want de kerken in Europa lopen misschien wel net zo hard leeg als die in het Midden-Oosten. Dat gebeurt met name in de grote steden, maar het goede nieuws is dat migrantenkerken in onze grote steden juist floreren. Mede dankzij de gevluchte christenen die in hun thuisland zo gemist worden. Misschien zal blijken dat juist de vluchtelingen helpen om de kerk in Europa weer op te bouwen.

Arco van Wessel is directeur programma's bij hulpverleningsorganisatie ZOA.

Selabassist James MacMillan over aanbiddingsmuziek

‘Ik ontdekte de vrijheid van spelen voor Jezus’

Een bassist is nooit de ster, maar staat altijd in dienst van een groter geheel. Selabassist James MacMillan past helemaal in dit plaatje, al wilde de in Amerika geboren muzikant voor zijn bekering rijk en beroemd worden in de rock-’n-rollwereld. Hij was een begenadigd bassist, maar aanbiddingsmuziek spelen in een kerk bleek andere koek. ‘Het ging opeens niet meer over mij. Ik was mijn houvast kwijt, ik moest opnieuw leren spelen.’

tekst **Wilfred Hermans**

beeld **Henri Doornbos**

Zijn geboorteland mist hij niet, nee, met de huidige politieke toestanden. *‘It’s easier to love it from a distance’*, zegt hij met een accent dat zijn afkomst niet verloochent. ‘Ik ben democratisch opgegroeid, maar heb Facebook-vrienden aan de compleet andere kant van het spectrum. Je leert niets van vrienden met wie je het altijd eens bent. Dat is ook het mooie van naar de kerk gaan: daar word je geconfronteerd met andere meningen, je scherpt je aan elkaar.’

Nooit vergeven

James MacMillan (63) kwam in 2005 naar Nederland, nadat hij in een Amerikaanse kerk zijn Nederlandse vrouw Ester had leren kennen. In de afgelopen jaren was de bevlogen bassist te zien en te horen tijdens de zomerconferentie van

New Wine, tijdens Credo Worship, bij Psalmen voor nu en in de Jeruzalemkerk in Amsterdam, en sinds 2010 ook bij muziekgroep Sela.

James heeft twee broers en twee zussen, hij is de middelste. Zijn vader werkte, zijn moeder was thuis, het klassieke plaatje van die tijd. Maar de muziek was er altijd al, vertelt James, nadat hij in zijn woonkamer in Houten de koffie heeft gebracht. James: ‘Mijn vader speelde graag orgel en dirigeerde koren. Daarvoor kwam hij wekelijks in de kerk. Veertig jaar lang heeft hij preken gehoord, maar nooit is hij tot geloof gekomen. Zijn eigen vader, een predikant, verdrong toen mijn vader 9 was. Dat heeft hij God denk ik nooit vergeven. Op zijn 21ste sloeg hij de Bijbel toch eens open. Hij las Job, vond het onzin en opende de Bijbel daarna nooit meer.’

Afschrikwekkend mes

De herinneringen die James heeft aan de kerk van zijn kindertijd gaan vooral terug naar de zondagschool. Die vond plaats in een kelder. James: 'Aan de muur hing een schilderij van Abraham en Isaak, er was een afschrikwekkend lang mes te zien en donkere lichten op de achtergrond – fantastische geloofsreclame voor kinderen. Ik heb aan mijn broers en zussen gevraagd welke herinneringen zij aan de kerk van hun jeugd hebben: allemaal precies dezelfde.'

>> 'Mijn vader heeft dat God denk ik nooit vergeven' <<

Het zou nog jaren duren voordat James tot geloof kwam. Eerst was daar de liefde voor de muziek, vanaf zijn achttiende met name voor de basgitaar. 'Aanvankelijk was ik toetsenist, maar dan wel een verschrikkelijk slechte, als ik mijn broer moet geloven. Zonder overleg verkocht hij mijn orgel, kocht van het geld een basgitaar en raadde me aan dat eens te proberen. Binnen zes weken stopte ik met mijn studie en speelde ik fulltime bas, ik vond het geweldig! Ik speelde mee met oude platen. Bij de bas komen ritme en melodie bij elkaar. Je hebt veel invloed op de dynamiek, door precies de juiste noot op het juiste moment te spelen. De bas is onmisbaar. Tegelijk is de bassist nooit de ster; je hebt een dienende rol. Dat past wel bij wie ik ben, ja, hoewel ik voor mijn bekering vooral rijk en succesvol wilde worden, via de muziek.'

Ik heb dat ook geprobeerd. Ik ging met onze band naar New York, waar miljoenen bands een *record deal* probeerden te krijgen. Dat is ons in 1987 gelukt, bij BMG. Maar na onze eerste plaat viel de band door meningsverschillen uit elkaar. Verschrikkelijk vond ik dat. Een droom spatte uiteen, maar ook de vriendschappen binnen de band. Heel af en toe luister ik dat album nog, we waren een goede band.'

Kantelmoment

James ging als technicus aan het werk bij het media-bedrijf NBC in New York. De secretaresse van zijn baas sprak anderhalf jaar lang geregeld over haar geloof met hem. Dat kwam op het juiste moment, want zijn grote dromen waren voorbij: 'De band was dus ontploft, maar

James MacMillan: 'Bij de bas komen ritme en melodie bij elkaar. Je hebt veel invloed op de dynamiek, door precies de juiste noot op het juiste moment te spelen.'

ook mijn eerste huwelijk was maar van korte duur. Wat me aansprak in haar verhaal? Vooral dit: ze had iets vredigs over zich, terwijl ikzelf heel cynisch was geworden, juist niet vredig. Na een tijdje ging ik naar haar kerk, de Redeemer Presbyterian Church van Tim Keller. Daar hoorde ik voor het eerst iemand op een voor mij relevante manier over de Bijbel praten, het raakte mijn

James MacMillan: 'Soms voel ik gewoon dat er een soort eenheid ontstaat tijdens het spelen, ook tussen de mensen in de zaal of kerk.'

leven. Bovendien vormt het evangelie bij Keller altijd het emotionele hoogtepunt van zijn verhaal, niet een sausje op het eind. In elk Bijbelverhaal zit een probleem, namelijk zonde, en Jezus is het antwoord op de zonde – zo preekt hij. Vervolgens is het antwoord nooit: *go do better*. Keller stuurt je nooit met het probleem naar huis om het vervolgens zelf maar uit te zoeken. Jij bent niet het antwoord, Jezus is het antwoord.

Eind jaren negentig, ik was 43 jaar, zat ik na een honkbalwedstrijd in de metro op weg naar huis. Midden in de menigte zei Jezus tegen me: Ik ben ook voor jou gestorven. Het was geen fluistering, maar een duidelijke indruk die ik kreeg. Het zou een kantelmoment blijken te zijn, terwijl ik toen al zes maanden wekelijks naar de kerk ging. Vanaf dat moment werd ik meteen genezen van vieze taal. Terwijl, daarvoor... *I lived in New Jersey, you know*

what I'm sayin'?' James gooit er ter illustratie wat Engelse scheldwoorden uit. 'Daar komt bij dat ik er al gauw geen zin meer in had om tot ruim na middernacht rock-'n-roll te spelen in kroegen.'

Houvast

In het jaar 1999 stichtte Redeemer een gemeente in Hoboken, vlakbij Manhattan, waar James woonde. In deze gemeente kon hij zijn muzikalent kwijt op het podium. Inmiddels was hij een begenadigd bassist geworden, maar aanbiddingsmuziek spelen in een kerk bleek andere koek. 'Kort samengevat: je speelt niet meer voor de glorie van jezelf, maar voor de glorie van God. Ik werd betaald om wekelijks met ervaren *worship*-muzikanten te spelen. Maar opeens ging het niet meer over mij, ik was mijn houvast kwijt, moest opnieuw leren spelen. Wat ik normaal

altijd op het podium deed, werkte niet meer. Toen ik net in de kerk begon te spelen, stond er een bakstenen muur om me heen, dat was mijn ego. Elke week nam Jezus wat stenen weg, stap voor stap kwam ik dichterbij de gemeente. Ik leerde ook dat een fout maken niets uitmaakt. Bij een fout ga je je schamen, en schaamte en Jezus horen niet bij elkaar. Ik ontdekte de vrijheid van spelen voor Jezus, al heeft dat wel twee jaar geduurd.'

Tienerbands

'Ik werk momenteel veel met tienerbands, vooral in onze NGK-gemeente in Houten. Ik vertel hun dat het niet erg is als je een fout maakt. Ik zeg tegen hen: als een bandlid een fout maakt, bid dan voor die persoon: "Vader, zeg hem." Direct erachteraan, lachend: "Want hij weet niet wat hij doet." Werken met tieners is geweldig. Elke twee jaar start ik een nieuwe tienerband in onze kerk. Niet om op die manier het nieuwe Sela te creëren, maar ik zoek een manier om ervoor te zorgen dat er ook in de toekomst voldoende goede muzikanten zijn om de aanbidding in onze kerk te leiden. Voor de tieners is het ook goed; zij krijgen iets met de kerk op een leeftijd waarop tieners de kerk juist vaak de rug toekeren. Ik praat met hen, ontdek waar ze mee bezig zijn en bemoedig hen. Sommigen krijgen voor het eerst een compliment voor de manier waarop ze in een band spelen, en dan zie ik ze groeien.'

>> 'Een goed lied is een dans tussen melodie en tekst' <<

Dans

Het gesprek komt op de irritaties die je als muzikant kunt hebben als blijkt dat een combo of muzikant er weinig van bakt. Tegelijk is dat vooral mijn probleem, zegt James, en het lot van menig muzikant; al ziet hij ook gemeenteleden bij een foute inzet of valse noot weleens de wenkbrauwen fronsen. Maar als alles klopt, geniet hij intens. Als één van zijn tienermuzikanten opeens boven zichzelf uitstijgt, maar ook als hij zelf op het podium staat. 'Van de toetsenist van Sela heb ik dit geleerd: een goed lied is een dans tussen melodie en tekst. En als het danst, kan het je aanraken. Soms voel ik gewoon dat er een soort eenheid ontstaat tijdens het spelen, ook tussen de mensen in de zaal of kerk.'

James pakt zijn gitaar erbij. '45 jaar geleden kreeg ik voor het eerst een bas in handen. Dat wowgevoel heb ik nog steeds.'

Wilfred Hermans is journalist en tekstschrijver.

>> *Column*

Diepgelovig

De laatste tijd kom je het steeds vaker tegen in de media. Het trof me voor het eerst in *de Volkskrant*, waarin het woord 'diepgelovig' in één stuk zelfs drie keer voor kwam. En binnen enkele minuten kwam ik het nog een paar keer tegen in andere nieuwsbronnen. Als beschreven wordt hoe Trump steun krijgt onder de Amerikaanse *evangelicals* (een beschamende zaak overigens) dan zijn die opeens niet slechts gelovig, maar diepgelovig. En hetzelfde geldt voor hele bisdommen in de Rooms-Katholieke Kerk waar misbruik aan het licht is gekomen. En voor mensen die vragen stellen bij zaken waar geen zinnig mens toch nog tegen kan zijn, zoals het homohuwelijk. Allemaal diepgelovig.

Nu kan het dat sommige standpunten terecht kritiek uitlokken. Maar waarom moet daar dan iets bij gezegd worden over de mate van geloof van de betrokkenen (voor zover je die zou kunnen vaststellen)?

Ben ik wantrouwend als ik daarin iets hoor van: Pas op voor dat geloof? Hoe geloviger hoe enger. Kijk eens waar het toe leidt. Je mag jezelf best christen of moslim of wat dan ook noemen (zo tolerant zijn we dan ook wel weer), als het maar niet te ver gaat, en vooral: als we er maar niet te veel van merken. Geloof mag in onze samenleving, als een etiket dat je ergens van buitenaf op plakt en dat je er ook zo weer af kunt wassen, vergelijkbaar met die vermeend joods-christelijke traditie van ons land. Maar o wee als je vanuit je geloof een andere mening hebt dan de huidige politiek correcte. 'Kijk eens waar dat geloof toe leidt: is het niet verschrikkelijk? Oppassen mensen, daar heb je weer zo'n diepgelovige.'

Laten we het maar opvatten als een geuzennaam. Ik zou er geen bezwaar tegen hebben als mensen zien dat er een link ligt tussen mijn geloof en mijn overtuigingen in politiek en samenleving. En dat het geloof ook tot uiting komt in mijn gedrag en houding. Misschien moeten we het maar zelfbewust op de voordeur zetten. Dan heten we niet meer GKv of NGK, maar DGK: Diepgelovige Gereformeerde Kerk.

Dick Westerkamp is predikant van De Lichtboog (NGK) in Houten.

Ieder mens ervaart de adem van God

Afgelopen juni ging ik met een collega weer in de schoolbanken voor de mastercursus 'Kinderspiritualiteit en liturgische rituelen' aan de PThU in Amsterdam. 'Spiritualiteit' is misschien een woord waar je wat kriebels van krijgt. Het klinkt wat vaag, wat zweverig. Ik merk dat mensen spiritualiteit soms tegenover het christelijk geloof plaatsen. Het is niet helemaal zuiver, de bron ervan deugt niet. Maar klopt dat wel?

tekst **Martine Versteeg**

'Mama, kom!' Snel trek ik een sprintje. 'Wat is er?', vraag ik enigszins bezorgd. Mijn tweejarige dochter zit op haar hurken en wijst naar iets op de grond. Er ligt een klein dood kevertje. 'Kom, mama, kijk.' Haar stem verandert in een fluister. 'Kijk', fluistert ze. Ik kom bij haar zitten. Even is

er een plechtige stilte en we staren samen naar het kevertje. Voordat ik echter ook maar iets kan zeggen, is dat eerbiedige momentje verdwenen en stapt ze weer vrolijk op haar loopfietsje en rijdt ze al brabbelend weg.

Wat gaat er om in dat koppie op zo'n moment? Hoe is het mogelijk dat een kind iets beseft van eerbied, dat het zo jong al een besef heeft dat er meer is dan alleen materie (een niet-bewegend beestje)? Op zo'n moment realiseer ik me dat kinderen ook spirituele wezens zijn.

Biologie

Het woord 'spiritualiteit' komt van het Latijnse woord *spiritus*, dat adem, geest of inspiratie betekent. Het doet denken aan de tekst uit Genesis 2: 'Toen maakte God, de HEER, de mens. Hij vormde hem uit stof, uit aarde, en blies hem levensadem in de neus.' Zo werd de mens een levend wezen. Met adem of *spiritus* die van God komt.

Binnen de wetenschap zijn er diverse

onderzoekers die stellen dat ieder mens een spiritueel bewustzijn heeft. Het is onderdeel van onze biologie. Als christen zie ik dat spirituele bewustzijn als een onderdeel van hoe God ons heeft geschapen. Elk mens heeft de mogelijkheid om te ervaren dat er meer is dan alleen het lichamelijk waarneembare. Ergens ervaart ieder mens die adem van God en probeert hij of zij daar betekenis aan te geven.

Het is zoals Psalm 19:2-5 mooi omschrijft:

De hemel verhaalt van Gods majesteit, het uitspansel roemt het werk van zijn handen, de dag zegt het voort aan de dag die komt, de nacht vertelt het door aan de volgende nacht.

Toch wordt er niets gezegd, geen woord gehoord, het is een spraak zonder klank.

Over heel de aarde gaat hun stem, tot aan het einde van de wereld hun taal.

Er zijn allerlei verschillende manieren

Agenda

- Najaar 2018: *To get there young*, trainingstour over het jeugdwerk voor de 3G-kerken. 04/10 Leeuwarden, 11/10 Zwolle, 15/11 Hengelo, 22/11 Dordrecht. Meer info: www.praktijkcentrum.org/3g-trainingstour.
- 8 november: Re-search & Re-act, een studiedag waarop recente onderzoeken op jeugdwerkgebied gepresenteerd en besproken worden. Zie www.missionederland.nl/re-search-re-act.

'Kom, mama, kijk.' Haar stem verandert in een fluister. 'Kijk', fluistert ze.

waarop mensen op die 'taal' reageren, waarop zij ordening aanbrengen en betekenis geven vanuit het besef dat er meer is. Zoals ook mijn dochttertje aanvoelde dat er iets bijzonders was aan het levenloze beestje en de behoefte had daarop te reageren door mij erbij te halen, even stil te staan en te fluisteren.

Respect

Oké, leuk en aardig, maar wat heb ik hieraan, denk je misschien. Wat het mij oplevert is respect voor iedereen die vorm probeert te geven aan zijn of haar spiritualiteit. Zelfs als het ver af staat van het christelijk geloof. Van de grote yogahype tot de behoefte van niet-gelovigen om toch weer rituelen te ontwikkelen rond geboorte of dood. Het zijn namelijk reacties vanuit het besef dat er meer is dan alleen materie, vanuit de behoefte om grip te krijgen op het bestaan. En ik geloof dat dat voor een deel het ervaren van Gods werkelijkheid is.

Verder geeft dit besef mij een nog grotere dankbaarheid voor hoe God zich in het bijzonder heeft geopenbaard in Jezus Christus. Niet wij hebben God gevonden in onze spirituele zoektocht, maar God ons. En dat maakt het christelijk geloof tot een bijzonder antwoord op dat spirituele zoeken.

Bril

Ten slotte geeft het mij zowel een ontspannen houding, als een spannende zoektocht in het delen van het evangelie. Ik mag ervan uitgaan dat God met ieder mens bezig is, ook met mijn kind. En dat ieder mens de vaardigheid heeft om Gods adem te ervaren, ook mijn kind. Van daaruit mag ik op zoek gaan naar hoe Gods bijzondere openbaring in Jezus aanhaakt bij deze ervaringen. Het delen en doorgeven van het evangelie aan mijn kinderen is dus als het ware een bril die ik ze mag opzetten, waardoor ze datgene wat ze al vaag zagen of aanvoelden beter begrijpen en kunnen duiden. Ik mag hun woorden en handelingen aanbieden waardoor ze grip krijgen op het ordenen van en betekenis geven aan het leven. Waardoor ze dichterbij God komen.

En als ik dan naar mijn kinderen kijk, zou het zomaar kunnen dat zij spiritueler zijn dan ikzelf. Misschien is het met spiritualiteit wel een beetje zoals met spieren en gewrichten: naarmate je ouder wordt, gaat het een stuk minder soepel. En dan kan ik weer leren van mijn eigen kinderen, die vol verwondering kunnen kijken naar de schepping en mij op die manier weer dichterbij God brengen.

Martine Versteeg is jeugdwerkadviseur bij het NGK Jeugdwerk. Met bijdragen van Paul Smit (NGK Jeugdwerk) en Anko Ousoren (Praktijkcentrum GKv).

Media/tips

- Annemie Dillen en Jos de Kock, 'Theologiseren met kinderen: recente ontwikkelingen', in: *Handelingen*, 2015/4. Zie <https://goo.gl/VB2BAK>.
- Jos de Kock, 'Theologiseren met kinderen als construerende theologie', te lezen via josdekock.com/2016/03/01/theologiseren-met-kinderen-als-construerende-theologie.
- Gary Thomas, *Jouw spiritualiteit. Geloven zoals je bent*, Amsterdam (Buiten en Schipperheijn), 2010.
- Robert Doornenbal, *Ma(i)len over de wereldreligies*, Utrecht (VBK Media), 2007. Een klein en makkelijk te lezen boek waarin Gods algemene openbaring en bijzondere openbaring uitgelegd worden.

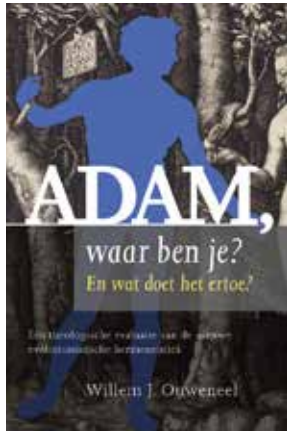
Adam, waar ben je?

Dr. Willem J. Ouweneel

Weinig Nederlandse wetenschappers hebben zo bekwaam en indringend evolutionistisch denken weersproken als Willem Ouweneel, bioloog, theoloog en filosoof. Ouweneel heeft grote bezwaren tegen de idee van een algemene evolutie, van amoëbe tot mens.

Dit boek gaat over theologische bezwaren. Veel christelijke theologen hebben hun oorspronkelijke bezwaren overboord gezet, Ouweneel betoogt daartegenover dat als wij aannemen dat er een menselijke evolutie was, we dan toch onmogelijk de Bijbelse boodschap van Genesis 1-3 kunnen vasthouden. Veeleer gaat het om de vraag of, als wij de menselijke evolutie aannemen, het orthodoxe christendom overeind gehouden kan worden.

384 pagina's – gebonden € 29,90, paperback € 24,90

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten-motief.nl – in de boekhandel

Het **Passion**

Diaconale werkvakanties

het hele jaar door in de Achterhoek

een midweek de handen uit de mouwen voor dak- en thuisloze medemensen die op adem komen.

Gegarandeerd onvergetelijk, waardevol, verrijkend en verrassend.....

... **boek nu via de mail of bel**

Giften voor dit diaconale project zijn van harte welkom

Stichting Het Passion
Torenallee 6
6999 DD Hummelo

Tel. 0314 382 462
info@hetpassion.nl
www.hetpassion.nl

Triodos Bank: NL11 TRIO 078.13.22.618

PREDIKANTENSYMPOSIUM | 9 NOVEMBER 2018

Vervolging: kans of bedreiging?

Kom naar het jaarlijkse SDOK-symposium voor predikanten, kerkelijk werkers en studenten theologie.

Datum: vrijdag 9 november, 10:30 t/m 15:30

Locatie: De Schakel, Nijkerk

Toegang: gratis (inclusief lunch)

Programma

Eén van de sprekers is ds. Luite-Harm Kooij (GKV Nieuw-leusen). Kijk voor de andere sprekers en het programma op www.sdok.nl/symposium.

Aanmelden kan via

www.sdok.nl/symposium

Speciaal voor predikanten en kerkelijk werkers

